

Nr 8

Utlåtande i anledning av väckta motioner om åtgärder i syfte att beakta de rörelsehindrades problem.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 35 av fröken *Nordström m. fl.* och II: 64 av herr *Gustafsson* i Borås *m. fl.* föreslås, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att i motionerna angivna åtgärder genomföres i syfte att beakta de rörelsehindrades problem vid byggnadsplanering samt planering och utförande av trafikmedel och bostäder.

I motionerna framhålles bl. a. att i vår befolkning finns ett stort antal människor, som har mer eller mindre utpräglade förflyttningssvårigheter — hur många kan icke anges, men prognoser tyder på att antalet är i tillväxt. Samhällets nuvarande fysiska struktur bereder denna grupp medborgare väsentliga svårigheter i det dagliga livet. Förbättringar har visserligen skett framför allt inom bostads- och motorfordonssektorerna men mindre i fråga om stadsbyggnadsmiljön och kommunikationerna.

Svenska vanförevårdens centralkommitté (SVCK) konstruerar och tillverkar bl. a. bilmanövreringsaggregat avsedda att möjliggöra för rörelsehindrade personer, oavsett handikappets svårighetsgrad, att uppnå den körskicklighet, som erfordras för erhållande av körkort. Under åren 1958—1960 har genom SVCK:s försorg 442 sådana aggregat blivit inmonterade. När det gäller bostadsfrågan pågår inom SVCK en kontinuerlig forsknings- och utredningsverksamhet i syfte att klarlägga hur en bostad skall vara beskaffad och inredd för att tillgodose de krav, som bl. a. svårt rörelsehindrade husmödrar har. Resultat av denna verksamhet har bl. a. redovisats i form av anvisningar, som publicerats i SVCK:s skriftserie nr 7 med titeln »Bostäder för vanföra», men den har även i hög grad haft en betydelse för det av statsmakterna år 1959 fattade beslutet att för täckning av de merkostnader som en specialinredd bostad belastas med lämna ett till 7 000 kronor maximerat bostadsbidrag. I hela landet finns f. n. sammanlagt ca 400 hyreslägenheter och egna hem, som speciellt planerats och inretts för svårt rörelsehindrade personer.

Konfrontationen med utomhusmiljön har ofta en nedslående inverkan på de rörelsehämmade genom de besvärligheter de möter vid försök att använda kommunikationslederna och kommunikationsmedel såsom bussar, spårvagnar och tunnelbana eller när de vill komma in i en byggnad för ett längre eller kortare uppehåll. För att närmare belysa arten av deras svårig-

het och lägga fram förslag och anvisningar om hur de kan avhjälpas eller undanröjas har SVCK undersökt hur ett modernt förortssamhälle fungerar för personer med förflyttningsbesvär. Såsom undersökningsobjekt valdes stadsdelen Högdalen i södra delen av Stockholm. Till undersökningen har anslag lämnats från dåvarande statens nämnd för byggnadsforskning (numera statens råd för byggnadsforskning). Den har publicerats i byggnadsforskningens rapport nr 72.

Det framgår bl. a. av denna undersökning, att en stadsbygdsmiljös tillgänglighet för rullstolsbundna personer till övervägande del är beroende av att en rad detaljer beaktas vid utförandet av gator, parkeringsplatser och parkvägar, att entréer till byggnader och invändiga kommunikationsleder i dessa utföres fria från steg eller avsatser, att i offentliga byggnader av olika slag vissa gemensamhetsutrymmen såsom kapprum och toaletter får en för rullstolsbundna personer lämplig utformning och att lokaler i högre upp belägna våningar har en rymlig hissförbindelse med en entré i gatuplanet. Viktigt är vidare, att de kollektiva trafikmedlen är tillgängliga för de rörelsehindrade.

Kravet på planering för lämpliga bostäder för äldre människor sammanfaller väsentligt med vad som gäller för personer med rörelsevårigheter.

Av Högdalsutredningen framgår med önskvärd tydlighet, att miljöförändringarna ej längre kan begränsas enbart till sådana i och för sig viktiga ting som bostäder och motorfordon, utan måste omfatta och formligen genomsyra samhällsmiljöns struktur i dess helhet. Detta innebär att det rörelsehindrade medborgarskiktets krav och behov måste beaktas inom samhällsplaneringens två primära områden, nämligen på kommunikationssidan med dess trafikleder, trafikanläggningar, trafikmedel, torg- och centrumplatser och park- och grönområden samt på byggnadssidan med dess bostäder, centrumanläggningar och alla andra byggnader för enskilda och offentliga ändamål. När denna planering en gång blivit genomförd i större skala, har den rörelsehindrade äntligen fått möjlighet att uppnå en levnadsstandard, som kan jämföras med den övriga befolkningens, och först då kan deras otvivelaktigt stora personella resurser i form av kunskap och yrkesskicklighet nyttiggöras inom produktion och samhällsliv.

Motionärerna framhåller vidare bl. a. att de rörelsehämmade medborgarnas svårigheter får skarpare konturer i och med att levnadsstandarden stiger.

Motionärerna sammanfattar sina förslag i följande punkter:

1. Forsknings- och utredningsverksamheten inom området bör ytterligare understödjas.
2. Ny- och ombyggnader, trafikanläggningar och trafikmedel etc. för allmänna ändamål, som finansieras med statsmedel och statsbidrag, bör planeras och inredas på sådant sätt att de i större utsträckning blir praktiskt tillgängliga för rullstolsbundna personer.

3. Då bl. a. en väsentlig del av samhällsplaneringen handhas av kommunernas och landstingens förtroendemän och teknikerstabers, bör statsbidrag utgå till en intensifiering av informationsverksamheten med syfte att på ett lättillgängligt och slagkraftigt sätt framföra de rörelsehindrades krav inom planeringsområdet.

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motion II: 64.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna från statens institut för byggnadsforskning, De vanföras riksförbund (DVR) och Svenska vanförevårdens centralkommitté (SVCK).

Statens institut för byggnadsforskning hänvisar till att institutet upprättat ett program för utredning beträffande bostäder för hushåll med medlemmar, vars rörelseförmåga är nedsatt av åldersförändringar. Genom SVCK:s kontinuerliga arbete samt den skisserade utredningen och samarbetet mellan institutet och SVCK torde behovet av utredning i fråga om bostäder vara tillgodosett.

Utformningen av bostadsområden samt allmänna byggnader och kommunikationsanläggningar sker i alltför ringa grad under hänsynstagande till de rörelsehindrades krav. Institutet har därför under hand överenskommit med representanter för SVCK att hålla dess experter underrättade om pågående utredningsarbeten samt att inhämta dessa experters synpunkter. Institutet ämnar också i samråd med SVCK i sina informationsblad ta upp anvisningar för sådan byggnads- och anläggningsutformning som tar hänsyn till de rörelsehindrade.

Institutet instämmer i motionernas syfte. I den mån ökade statsbidrag ställes till förfogande för forskning i syfte att öka de rörelsehindrades möjligheter bör medlen användas till studier av individuella hjälpmedel för rörelsehindrade samtidigt med studier av bebyggelseutformningens anpassning till de rörelsehindrade och deras hjälpmedel. I detta arbete ingår också att kraven på bebyggelsens utformning genom aktiva informationsåtgärder sprides till fackmän inom stadsplanering och husbyggande. Institutet är berett att härvid ställa sin sakkunskap och sina informationskanaler till förfogande, men menar att ansvaret för och samordningen av forskningen bör läggas på organ med expertis inom invalidvården.

DVR uppskattar de rörelsehandikappades antal till över 100 000, vartill kommer ett mycket stort antal åldringar med allvarliga rörelseskador. Frågan om samhällsplanering med tanke på den rörelsehandikappade måste därför anses vara ett vitalt samhällsintresse. Det räcker dock icke med forskning. Det är önskvärt att man i anslutning till prövning av ansökningar om statsbidrag till uppförande av byggnader och byggande av kommunikationsleder även ser till att dessa är planerade på sådant sätt, att de i största möjliga utsträckning blir praktiskt tillgängliga för bl. a. rullstolsbundna personer. Sådan granskning sker redan nu vid kungl. skolöverstyrelsens behandling av ansökningar om statsbidrag till uppförande och om-

byggnad av folkhögskolor. DVR förordar att övriga statliga organ, som förmedlar statsbidrag till byggande av bostäder och allmänna kommunikationer, inför samma praxis.

SVCK tillstyrker motionerna. I fråga om bostäderna hänvisas till bostadsstyrelsens cirkulär Sfo nr 201. Viktigt är emellertid också att de offentliga byggnaderna erhåller en lämplig utformning. SVCK understryker för övrigt i huvudsak att främst byggnads- och bostadsstyrelserna får särskilda anslag för forskning och utredning av problemen och att statens råd för byggnadsforskning får tillräckliga medel för understöd av forskning.

Utskottet

I en vid 1960 års riksdag väckt motion hemställdes bl. a. att vederbörande myndigheter skulle anmodas att i fråga om offentliga byggnader m. m. och vid planering av allmänna trafikmedel taga hänsyn till rörelsehämmande och äldre människors svårigheter.

I sitt utlåtande (1960/17) över motionen hänvisade utskottet till vad de i ärendet hörda myndigheterna, järnvägsstyrelsen och byggnadsstyrelsen, anfört angående verkställda eller planerade åtgärder och till myndigheternas förklaring att de ägnade dessa frågor intresse. Utskottet förmenade med hänsyn härtill att motionärens önskemål torde kunna bli i stor utsträckning tillgodosedda utan något riksdagens initiativ och föreslog att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

Yrkandena i de nu väckta motionerna har, som framgår av den ovan lämnade redogörelsen, en vidsträcktare innebörd. Motionärernas uppfattning synes kunna kortast sammanfattas i deras uttalande, att de miljöförändringar som erfordras för att åstadkomma mera tillfredsställande förhållanden för de rörelsehämmande måste omfatta och formligen genomsyra samhällsmiljöns struktur i dess helhet. Detta innebär enligt motionärerna att hithörande frågor måste beaktas inom samhällsplaneringens två primära områden, nämligen på kommunikationssidan, vari motionärerna utom trafikmedel m. m. inbegriper torg- och centrumplatser samt park- och grönområden och på byggnadssidan — både i fråga om bostäder och offentliga och andra byggnader och anläggningar. Härmed kan uppnås bl. a. att de rörelsehämmande får en levnadsstandard, jämförlig med den övriga befolkningens, och att deras möjligheter till insatser inom produktion och samhällsliv kan tillvaratagas.

Utskottet vill erinra om att för årets riksdag framlagts eller kommer att framläggas vissa förslag som är ägnade att förbättra de rörelsehämmades situation. I sådant hänseende bör måhända främst nämnas det av chefen för socialdepartementet bebådade förslaget till lag om allmän försäkring samt det under socialhuvudtiteln intagna förslaget till höjning av folk-

pensionerna. Under samma huvudtitel har vidare föreslagits bl. a. en höjning med 2 milj. kr. (från 3 till 5 milj. kr.) av bidraget till anordnande av verkstäder för handikappade. Under rubriken omskolning m. m., varunder även avses medel för partiellt arbetsföra (V ht. sid. 152 ff) har chefen för socialdepartementet anfört bl. a. att han finner det angeläget att expansionen av denna verksamhet fortsätter och förordat en höjning av anslaget från 70 milj. till 125 milj. kr. Även om denna höjning till en del sammanhänger med ändrade bidragsgrunder och en viss budgetteknisk omläggning — vissa tidigare utgående mindre anslag har sammanförts under ovan nämnda rubrik — gäller det här en betydande förstärkning av resurserna för ifrågavarande ändamål. Anslaget till bidrag till De vanföras riksförbund, som är avsett för tekniska hjälpmedel till handikappade, föreslås uppräknat från 150 000 till 350 000 kronor.

Det under inrikeshuvudtiteln uppförda anslaget till bidrag till stödjobbdage och proteser kommer att i särskild proposition föreslås väsentligt höjt.

Utskottet har med det nu anförda velat något belysa det förhållandet att de grundläggande förutsättningarna för de rörelsehämmande att kunna få en tillvaro jämförlig med övriga folkgruppers för mången kan förväntas bli gynnsammare än tidigare genom förbättrad personlig ekonomi och genom ökad rörelse- och arbetsförmåga.

Utskottet vill vidare erinra om att bostadsbyggnadsutredningen i skrivelse den 9 november 1961 till chefen för socialdepartementet hemställt att statens institut för byggnadsforskning skulle erhålla uppdrag att verkställa utredning om ändamålsenliga bostäder för mindre hushåll. Utredningen skulle bl. a. uppmärksamma de krav på utformningen av bostadens delar som nedsatt rörlighet kan aktualisera. Institutet har meddelat att ett utredningsprogram upprättats i fråga om bostäder för hushåll med medlemmar, vilkas rörelseförmåga är nedsatt av åldersförändringar. Institutet förutsätter att den fortsatta utredningen skall ske i samarbete med Svenska vanförevårdens centralkommitté.

Utskottet, som helt delar motionärernas inställning till de rörelsehämmandes problem, finner det glädjande att frågan om lämpliga bostäder för dem på detta sätt upptagits till ingående prövning och vill framhålla angelägenheten av att arbetet härmed fullföljes.

Beträffande spörsmålen i vad mån de rörelsehämmandes problem beaktats vid utformningen av bostadsområden, allmänna byggnader och platser samt kommunikationsanläggningar o. d. har motionärerna bl. a. hänvisat till den s. k. Högdalenutredningen. Det har av naturliga skäl icke varit möjligt för utskottet att, fränsett det material som framlades vid behandlingen år 1960 av de ovan nämnda motionerna, skaffa sig någon samlad överblick av situationen på de vidsträckta områden som här är i fråga. Högdalenutredningen får anses giva vid handen att de rörelsehämmandes intressen icke

i detta sammanhang beaktats i önskvärd utsträckning och att riktlinjer för dylika hänsynstaganden skulle vara av värde vid planering av denna art. Utskottet inser att alltför vittgående slutsatser inte får dragas av en utredning beträffande ett enda bostadsområde och kan naturligtvis av detta och ovan antydda skäl icke här framlägga några preciserade förslag till direkta åtgärder för att förbättra de rörelsehämmades situation. Det har likaså stått klart för utskottet att vissa i och för sig önskvärda åtgärder är mycket kostnadskrävande och förutsätter ingående överväganden av ekonomisk art. Vad som hittills framkommit och de dagliga iakttagelser som envar kan göra ger emellertid enligt utskottets mening tillräckligt underlag för uppfattningen, att de i motionerna upptagna spörsmålen förtjänar stort beaktande. Utskottet har visserligen icke funnit sig kunna biträda motionärernas hemställan med hänsyn bl. a. till den utformning motionärerna i motiveringen givit sina förslag till åtgärder. Utskottet finner emellertid angeläget att rikta uppmärksamheten på dessa frågor och anser det i övrigt böra få ankomma på Kungl. Maj:t att genom anvisningar till berörda myndigheter, genom ombesörjande av utredningar eller forskning i särskilda frågor eller på andra sätt som Kungl. Maj:t finner lämpliga tillgodose de här ifrågavarande intressena.

Utskottet har sålunda icke funnit sig böra tillstyrka bifall till motionerna men vill med hänsyn till betydelsen av de i motionerna framförda spörsmålen hemställa,

att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 35 och II: 64 i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet anfört.

Stockholm den 6 mars 1962

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Möller, Nestrup, Sörlin, Söderberg, Hedström, Olofsson, Hellebladh, Ringaby*, Widén*, Tage Johansson och Schött;

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm, herrar Johnsson i Skoglösa, Jacobsson i Sala, Dickson, fru Jäderberg, herr Svensson i Kungälv, fru Thunvall, herrar Nilsson i Bästekille, Lundmark*, Berglund, Källstad* och Magnusson i Nennesholm.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.